

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Kodeks rodzinny i opiekuńczy

z dnia 25 lutego 1964 r. (Dz.U. Nr 9, poz. 59)

Tekst jednolity z dnia 15 lipca 2020 r. (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)¹

(zm.: Dz.U. 2022, poz. 2140)

¹ Tekst jednolity ogłoszono dnia 10.08.2020 r.

Tytuł I. Małżeństwo

Dział I. Zawarcie małżeństwa

Literatura: W. Adamczewski, *Małżeństwo we współczesnych konkordatach*, Warszawa 1999; L. Adamowicz, *Aspekty praktyczne związane z funkcjonowaniem małżeństwa „konkordatowego”*, w: P. Kasprzyk (red.), *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie*, Lublin 2005; M. Albiński, A. Czajkowska, *Prawo o aktach stanu cywilnego z objaśnieniami*, Toruń 1996; M. Andrzejewski (red.), *Związki partnerskie. Debata na temat projektowanych zmian prawnych*, Toruń 2013; M. Babula, *Prawna regulacja małżeństwa osób ubezwłasnowolnionych*, w: R. Szytchmiller, J. Krzywkowska, M. Paszkowski (red.), *Problemy małżeństwa i rodziny w prawodawstwie polskim, międzynarodowym i kanonicznym*, Olsztyn 2017; K. Bagan-Kurluta, *Konstytucyjna regulacja instytucji małżeństwa. Temat do dyskusji*, w: J.M. Łukasiewicz, A.M. Arkuszewska, A. Kościółek (red.), *Wokół problematyki małżeństwa w aspekcie materialnym i procesowym*, Toruń 2017; K. Bagan-Kurluta, *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2017; K. Bagan-Kurluta, *Zawieranie małżeństw przez cudzoziemców*, SPr 2015, Nr 1(16); M. Balwicka-Szczyrba, *Pięciodniowy termin z art. 8 § 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, w: P. Kasprzyk, *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie*, Lublin 2005; M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, *Instytucja ubezwłasnowolnienia w perspektywie unormowań Konstytucji RP oraz Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych*, GSP 2018, Nr 11; M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Lex 2022; K. Banasik, *Bigamia w polskim prawie karnym*, Prok. i Pr. 2010, Nr 9; A. Baranowska, *Wpis faktu zawarcia małżeństwa kanonicznego do rejestru małżeństw akt stanu cywilnego*, RNP 2014, t. 24, Nr 1; I. Basiór, A. Czajkowska, D. Sorbian, *Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem. Przepisy wykonawcze i związkowe oraz wzory dokumentów*, Lex 2015; A. Bilikiewicz, *Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zagadnienie nazewnictwa*, w: A. Bilikiewicz, W. Strzyżewski (red.), *Psychiatria*, Warszawa 1992; P. Błaszczak, P. Palichleb, *W meandrach trzech gałęzi prawa, czyli kilka słów o bigamii*, SI 2018, Nr 76; K. Bobińska, K. Eichstaedt, P. Gatecki, *Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego. Komentarz*, Lex 2016; M. Boratyńska, *Problem transseksualizmu*, w: M. Saffan (red.), *Prawo wobec medycyny i biotechnologii. Zbiór orzeczeń z komentarzami*, Warszawa 2011; A. Breczko, *O potrzebie redefinicji pojęć „małżeństwo” i „rodzina” we współczesnym pluralistycznym świecie. Rozważania w kontekście związków partnerskich*, *Miscellanea Historico-Iuridica* 2014, t. 13, Nr 2; H. Bzdak (red.), *Zbiór orzeczeń z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego wraz z komentarzami. Wybrane zagadnienia. Casebook*, Kraków 2015; M. Chajda, *Zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika*, w: A. Tunia (red.), *Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie wymogów formy religijnej*, Lublin 2011; H. Chwyć, *Zawarcie małżeństwa i jego rejestracja w prawie polskim*, Lublin 1998; A. Cicha, *Unieważnienie małżeństwa cywilnego a stwierdzenie nieważności małżeństwa w procesie kanonicznym. Analiza porównawcza*, *Kościół i Prawo* 2019, Nr 1; R. Cieślak, *Zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika w polskim prawie rodzinnym, prawie kanonicznym oraz prawie prywatnym międzynarodowym*, PPUW 2004, Nr 1; P. Cioch, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach o udzielenie zezwolenia na zawarcie małżeństwa*, PS 2010, Nr 3; J. Ciszewski, *Zakazy i ograniczenia małżeństw z cudzoziemcami a klauzula porządku publicznego*, PiP 1984, Nr 3; P. Cynkier, *Psychiczne przeszkody w zawarciu małżeństwa – opiniowanie sądowo-psychiatryczne*, cz. 1, *Psychiatria Polska* 2018, Nr 103, cz. 2, *Psychiatria Polska* 2018, Nr 112; A. Czajkowska, *Przesłanki odmowy wydania przez kierownika urzędu stanu cywilnego zaświadczenia o możliwości zawarcia małżeństwa za granicą w świetle polskiego prawa i orzecznictwa sądowego*, *Metryka* 2012, Nr 1; A. Czajkowska, E. Pachniewska, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz, orzecznictwo, wzory dokumentów i pism*, Warszawa 2002; A. Darnowska, *Racje prawne wprowadzenia przeszkód małżeńskich funkcjonujących w kanonicznym prawie małżeńskim oraz polskim porządku prawnym*, St.PiA 2014, Nr 1; Dokumenty Konferencji Episkopatu Polski, Warszawa 1998; M. Domański, *Konstrukcyjne aspekty wadliwości zawarcia małżeństwa*, Pr.Dział. Sprawy Cywilne 2020, Nr 44; M. Domański, *Postępowanie poprzedzające zawarcie małżeństwa, prowadzone przez kierownika USC*. Zagadnienia konstrukcyjne, *Metryka* 2012, Nr 1; M. Domański, *Rozdzielność płci nupturientów jako przesłanka istnienia małżeństwa (art. 1 K.R.O.)*, KPP 2013, Nr 4; M. Domański, *Ubezwłasnowolnienie w prawie polskim a wybrane standardy międzynarodowej ochrony praw człowieka*, Pr.Dział. Sprawy

Cywilne 2014, Nr 17; *M. Domański*, Względne zakazy małżeńskie, Warszawa, Lex 2013; *M. Domański*, Zawieranie małżeństw przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną i psychiczną w prawie polskim a Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, SPPr 2013, Nr 2; *M. Domański*, Zawarcie małżeństwa wbrew stanowisku sądu i kierownika urzędu stanu cywilnego. Analiza przypadku z orzecznictwa sądu rodzinnego, PPC 2011, Nr 2; *M. Domański*, Zezwolenie na zawarcie małżeństwa osobie dotkniętej chorobą psychiczną lub niedorozwojem umysłowym. Raport z badania, Warszawa 2010; *M. Domański*, Zezwolenie na zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika, Pr.Dział. 2010, Nr 7; *R. Domański*, Konstytutywny czy deklaratywny charakter sporządzenia aktu małżeństwa w U.S.C. w przypadku małżeństwa konkordatowego. Dwugłos, PiP 2006, Nr 3; *E. Drozd*, Uzyskanie pełnoletności przez zawarcie małżeństwa, NP 1969, Nr 7–8; *K. Eichstaedt, P. Galecki, A. Depko*, Metodyka pracy biegłego psychiatry, psychologa oraz seksuologa w sprawach karnych, Warszawa 2012; *J. Fabian*, Pełnomocnictwo, Warszawa 1963; *K. Flaga-Gieruszyńska, A. Klich, M. Kubala*, Dowód z dokumentacji medycznej w sprawach o unieważnienie małżeństwa i stwierdzenie nieważności małżeństwa na tle prawa cywilnego i kanonicznego, w: *M. Andrzejewski, K.A. Dadańska* (red.), Współczesne problemy prawa rodzinnego i spadkowego, Szczecin 2014; *K. Frowal-Dolata*, Przyczyny unieważnienia małżeństwa w polskim prawie rodzinnym oraz w wybranych państwach UE, PWPM 2013, t 11; *J. Gajda*, Jeszcze o braku spójności unormowań zawartych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym oraz Prawie o aktach stanu cywilnego, Metryka 2013, Nr 2; *J. Gołaczyński* (red.), Jurysdykcja, uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę. Komentarz do Rozporządzenia Rady UE 2019/1111, Lex 2022; *K. Gonderek, A. Ustowska*, Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem, Warszawa 1991; *W. Góralski*, Czynności i rola duchownego przy zawieraniu małżeństwa „konkordatowego”, w: *P. Kasprzyk* (red.), Prawo rodzinne w Polsce i w Europie, Lublin 2005; *W. Góralski*, Przesłanki zawarcia małżeństwa w prawie polskim i w prawie kanonicznym, IM 2006, Nr 11; *J. Górecki*, O zakazie zawierania małżeństw przez ubezwłasnowolnionych z powodu pijania, PiP 1957, Nr 7; *K. Grabowska*, Prawo do zawarcia związku małżeńskiego w warunkach pozbawienia wolności, Pal. 2017, Nr 7–8; *K. Gromek*, Prawo rodzinne dla sędziów i pełnomocników, Warszawa 2019; *J. Gudowski*, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Orzecznictwo, Kraków 1998; *J. Gwiazdomorski*, Zawarcie małżeństwa, PiP 1949, Nr 4; *H. Haak*, Nowelizacja polskiego prawa rodzinnego, MoP, Nr 3; *H. Haak*, Zawarcie małżeństwa. Komentarz, Toruń 1999; *J. Haberko*, „Ślub od pierwszego wejrzenia” a zawarcie małżeństwa w polskim porządku prawnym, Metryka 2020, Nr 1; *M. Hemerling*, Status prawny małżeńskiej wspólności ustawowej w małżeństwie bigamicznym i podział majątku wspólnego po jego ustaniu, Pal. 2012, Nr 3–4; *E. Holewińska-Lapińska*, Rozwiązanie stosunku przysposobienia w orzecznictwie sądów powszechnych w latach 2010–2011, Pr.Dział. Sprawy Cywilne 2013, Nr 14; *E. Holewińska-Lapińska*, Unieważnienie małżeństwa w praktyce sądowej w 2010 r., w: *K. Ślebzak* (red.) Studia i analizy Sądu Najwyższego, t. 6, Warszawa 2012; *E. Holewińska-Lapińska*, Uznanie dziecka według kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, Warszawa 1979; *E. Holewińska-Lapińska*, Wpływ orzecznictwa Sądu Najwyższego na praktykę sądów powszechnych w sprawach o unieważnienie małżeństwa z powodu choroby psychicznej i niedorozwoju umysłowego, w: Studia i analizy Sądu Najwyższego, t. V, Warszawa 2012; *J. Iwulski, T. Wołek*, Unieważnienie małżeństwa z powodu niedorozwoju umysłowego jednego z małżonków, NP 1978, Nr 2; *A. Jakubecki*, Charakter prawny postanowień w sprawach rodziny wydawanych w toku procesu o rozwód, o separację i o unieważnienie małżeństwa, w: *A. Dańko-Roesler, A. Oleszko, R. Pastuszko* (red.), Rozprawy z prawa prywatnego oraz notarialnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Maksymilianowi Pazdanowi, Warszawa 2014; *A. Jankiewicz, D. Skrypnik, K. Skrypnik*, Głęboka niepełnosprawność intelektualna a rozwój emocjonalno-społeczny i motoryczny, Psychiatria 2014, Nr 4; *K. Jankowska*, Przeszkody małżeńskie zezwolenie na zawarcie małżeństwa cywilnego, Kortowski Przegląd Prawniczy 2015, Nr 2; *T. Jasudowicz*, Prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarne 2013, Nr 4; *A. Jaworski*, Uprawnienia prokuratora w postępowaniu cywilnym w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego – propozycja podstawowych założeń, w: *K. Markiewicz, A. Torbus* (red.), Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego, Warszawa 2014; *G. Jędrejek*, Postępowanie dowodowe w sprawie o unieważnienie małżeństwa z powodu choroby psychicznej jednego z małżonków, Metryka 2013, Nr 1; *G. Jędrejek*, Regulacja instytucji małżeństwa w prawie kanonicznym i świeckim, RPEiS 2008, Nr 2; *J. Jodłowski*, Z zagadnień polskiego procesu cywilnego, Warszawa 1961; *E. Kamarad*, Matrimonium per procura – uwagi na tle prawa materialnego i prawa kolizyjnego, PWPM 2013, Nr 11; *E. Kamarad*, Zastosowanie klauzuli porządku publicznego w sprawach dotyczących zawarcia małżeństwa – wybrane zagadnienia, PWPM 2012, Nr 10; *E. Kamarad*, Zawarcie małżeństwa jako zagadnienie prawa ro-

dzinne, prawa prywatnego międzynarodowego i prawa konsularnego, Kraków 2019; *P. Kasprzyk*, Nieprawidłowości dotyczące rejestracji zawieranych małżeństw „konkordatowych” w urzędach stanu cywilnego w Polsce, w: *P. Kasprzyk* (red.), Prawo rodzinne w Polsce i w Europie, Lublin 2005; *P. Kasprzyk* (red.), Podręcznik urzędnika stanu cywilnego, t. 3, Wybrane instytucje prawa cywilnego osobowego i prawa rodzinnego, Lublin 2018; *P. Kasprzyk* (red.), Podręcznik urzędnika stanu cywilnego, t. 3, Wybrane instytucje prawa cywilnego osobowego i prawa rodzinnego, Lublin 2020; *P. Kasprzyk*, Rola i zadania kierownika urzędu stanu cywilnego – uwagi na tle art. 5 i 12 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, *Metryka* 2013, Nr 1; *Z. Kmieciak*, Zaburzenia psychiczne a małżeństwo w świetle prawa cywilnego i prawa kanonicznego, *PS* 2015, Nr 7–8; *M. Kosek*, Ochrona rodziny w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczących zawarcia małżeństwa, *AIS* 2014, Nr 6; *M. Kosek*, Powództwo prokuratora w sprawach niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego, Warszawa 2016; *M. Kosek*, Przeszkody małżeńskie w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym, *Prawo Kanoniczne* 2012, Nr 3; *A. Kościółek*, *A.M. Arkuszewska*, Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym. Uwagi de lege lata i de lege ferenda, w: *K. Markiewicz*, *A. Torbus*, (red.), Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego, Warszawa 2014; *M. Krawczyk*, Unieważnienie małżeństwa, *Zeszyty Naukowe Akademii Podlaskiej w Siedlcach* 2009, Nr 83; *A. Kremer*, Zawarcie związku małżeńskiego przed konsulem (wybrane zagadnienia), *ZP UKSW* 2007, Nr 7(1); *J. Krzywda*, Konsekwencje „nieprzystawalności” norm państwowego prawa małżeńskiego do norm kościelnego prawa małżeńskiego, w: *J. Krzywkowska*, *M. Różański* (red.), Rodzina w prawie. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Ryszardowi Sztuchmillerowi z okazji 65. rocznicy urodzin i 30-lecia pracy naukowej, Olsztyn 2013; *L. Krzyżak*, Przeszkody tytułami nieważności małżeństwa, *Kortowski Przegląd Prawniczy* 2016, Nr 4; *M. Kubala*, Polaryzacja prawnego rozumienia pojęcia małżeństwo w międzynarodowych dokumentach praw człowieka, w: *R. Sztuchmiller*, *J. Krzywkowska*, *M. Paszkowski* (red.), Problemy małżeństwa i rodziny w prawodawstwie polskim, międzynarodowym i kanonicznym Olsztyn 2017; *B. Kusiak*, Kontrola sądu powszechnego nad czynnościami kierownika urzędu stanu cywilnego, *PS* 2009, Nr 5; *B. Lewaszkiwicz-Petrykowska*, Wady oświadczenia woli w polskim prawie cywilnym, Warszawa 1973; *J. Litwin*, Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz, Warszawa 1961; *K. Lutostański*, Zasady projektu prawa małżeńskiego uchwalonego przez Komisję Kodyfikacyjną w dniu 28 maja 1929 r., Warszawa 1931; *E. Łętowska*, *J. Woleński*, Instytucjonalizacja związków partnerskich a Konstytucja RP z 1997 r., *PiP* 2013, Nr 6; *J.M. Łukasiewicz*, Nieistnienie małżeństwa – rozważania ogólne na podstawie wybranych poglądów, w: *J.M. Łukasiewicz*, *A.M. Arkuszewska*, *A. Kościółek* (red.), Wokół problematyki małżeństwa w aspekcie materialnym i procesowym, Toruń 2017; *P. Machnikowski*, Instytucja opieki nad pełnoletnim w pracach Komisji Kodyfikacyjnej w latach 2012–2015, *PiP* 2019, Nr 4; *S. Madaj*, Postępowanie nieprocesowe w sprawach małżeńskich, Warszawa 1978; *P. Majer*, Zawarcie małżeństwa kanonicznego bez skutków cywilnych (kan. 1071 § 1, 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego), Kraków 2009; *E. Marszałkowska-Krześ*, Postępowanie nieprocesowe w sprawach osobowych oraz rodzinnych, Wrocław 2012; *A. Mączyński*, Działanie klauzuli porządku publicznego w sprawach dotyczących zawarcia małżeństwa z cudzoziemcem, w: *E. Łętowska* (red.), Proces i prawo. Księga pamiątkowa ku czci profesora Jerzego Jodłowskiego, Ossolineum 1989; *A. Mączyński*, Oświadczenia małżonków jako element zawarcia małżeństwa w formie konkordatowej, w: *P. Kasprzyk* (red.), Prawo rodzinne w Polsce i w Europie, Lublin 2005; *A. Mączyński*, Polskie prawo małżeńskie a Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 28 lipca 1993 roku, w: *B. Czech* (red.), Czy potrzebna jest w Polsce zmiana prawa rodzinnego i opiekuńczego?, Katowice 1997; *A. Mączyński*, Projektowana nowelizacja przepisów o zawarciu małżeństwa, *KPP* 1998, Nr 3; *A. Mączyński*, Wpływ konkordatu na polskie prawo małżeńskie, w: *A. Szpunar* (red.), Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Biruty Lewaszkiwicz-Petrykowskiej, Łódź 1997; *A. Mączyński*, Znaczenie prawne aktu małżeństwa w świetle kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa o aktach stanu cywilnego, w: *M. Pazdan* (red.), Valeat aequitas. Księga pamiątkowa ofiarowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu, Katowice 2000; *A. Mezgłowski*, Jedno małżeństwo czy dwa? Rzecz o istocie małżeństwa konkordatowego, *MoP* 2003, Nr 18; *A. Mezgłowski*, Katalog przesłanek koniecznych zawarcia małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej, w: *A. Tunia* (red.), Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie wymogów formy religijnej Lublin 2011; *C. Mik*, Zawarcie i rozwiązanie małżeństwa w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w: *M. Kosek*, *J. Słyk* (red.), W trosce o rodzinę. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Wandy Stojanowskiej, Warszawa 2008; *J. Misztal-Konecka*, Wzięcie udziału przez prokuratora w postępowaniu cywilnym jako gwarancja zapewnienia efektywności ochrony prawnej, *ZN KUL* 2017, Nr 3; *E. Mitrega*, Wady oświadczenia woli nupturientów, *Studenckie Zeszyty Naukowe* 2003, Nr 6; *P. Mostowik*, Kilka uwag o ochronie małżeństwa na tle Konstytucji i prawa międzynarodo-

wego, w: *J.M. Łukasiewicz, A.M. Arkuszewska, A. Kościółek* (red.), Wokół problematyki małżeństwa w aspekcie materialnym i procesowym, Toruń 2017; *M. Nazar*, Pozostawanie w związku małżeńskim jako okoliczność wyłączająca zawarcie kolejnego małżeństwa, w: *M. Mozgawa* (red.), Bigamia, Lublin 2010; *K. Nazar-Gutowska*, Groźba bezprawna w polskim prawie karnym, Warszawa 2012; *M. Nestorowicz*, Błąd co do osoby jako przyczyna unieważnienia małżeństwa, PiP 2009, Nr 4; *A. Nowicka*, Warunki zawarcia małżeństwa w formie wyznaniowej o skutkach cywilnych przewidzianych w prawie polskim, Wrocławskie Studia Erazmiańskie 2009, Nr 3; *U. Nowicka*, Aplikacja zasady favor matrimonii w rozstrzygnięciu spraw o nieważność małżeństwa, IM 2011, Nr 16; *A. Ogrodnik-Kalita*, Zezwolenie na pobyt czasowy dla cudzoziemca małżonka obywatela Rzeczypospolitej Polskiej a wady oświadczenia woli przy zawarciu małżeństwa, w: *M. Butrymowicz, P. Kroczek* (red.), Prawne i ekonomiczne aspekty imigracji do Polski, Kraków 2017; *A.M. Paluszkiwicz*, Stan psychiczny nupturienta a jego zdolność do zawarcia związku małżeńskiego, PS 2017, Nr 2; *J. Panowicz-Lipska*, Zawarcie małżeństwa, w: Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Wybrane zagadnienia prawne, Warszawa 1974; *K. Piasecki*, Wpływ procesu i wyroku cywilnego na proces i wyrok karny: zagadnienia de lege ferenda, Pal. 1966, Nr 6; *W. Piechocki*, Zawarcie małżeństwa, Warszawa 1983; *K. Pietrzykowski*, Nowe prawo o aktach stanu cywilnego a prawo międzynarodowe prywatne, NP 1987, Nr 5; *K. Pietrzykowski*, Problemy kodyfikacji prawa rodzinnego i opiekuńczego, w: *B. Czech* (red.), Czy potrzebna jest w Polsce zmiana prawa rodzinnego i opiekuńczego?, Katowice 1997; *K. Pietrzykowski*, Sankcje wadliwych czynności prawnych kształtujących stan cywilny, w: *T. Recziński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak* (red.), Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu, Warszawa 2017; *K. Pietrzykowski*, Wady konsensu małżeńskiego, w: *B. Czech* (red.), Małżeństwo w prawie świeckim i w prawie kanonicznym, Katowice 1996; *K. Pietrzykowski*, Wpływ wad oświadczenia woli nupturientów na ważność małżeństwa, SP 1980, Nr 3; *K. Pietrzykowski*, Zakres stosowania konstrukcji nadużycia prawa w sprawach o prawa stanu cywilnego, SP 1988, Nr 3; *K. Pietrzykowski*, Zawarcie małżeństwa i przesłanki jego ważności w prawie międzynarodowym prywatnym, Warszawa 1985; *J. Pielichowski*, Korelacja wad oświadczenia woli przy zawarciu małżeństwa na gruncie Prawa kanonicznego i polskiego, ZP UKSW 2012, Nr 12(3); *J. Preussner-Zamorska*, Matrimonium non existens oraz podlegające unieważnieniu małżeństwo, SC 1981, t. XXXI; *S. Pużyński*, Choroba psychiczna – problemy z definicją oraz miejscem w diagnostyce i regulacjach prawnych, Psychiatria Polska 2007, Nr 3; *M. Pyziak-Szafnicka*, Europeizacja środków zwalczania oszustw w dziedzinie stanu cywilnego – przeciwdziałanie małżeństwom zawieranym dla pozorów, w: *A. Brzozowska, W. Kocot, K. Michałowska* (red.), W kierunku europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Rajskiemu Warszawa 2007; *P. Radziszewski*, Małżeństwa polsko-cudzoziemskie o charakterze fikcyjnym a bezpieczeństwo państwa. Przyczynek do problemu, Świat Idei i Polityki 2013, Nr 12; *J. Rezler*, Dopuszczalność udzielania zezwoleń na zawarcie małżeństwa ex post, NP 1962, Nr 9; *J. Rezmer*, Prawo osoby z niepełnosprawnością do zawarcia małżeństwa w świetle uwag końcowych oraz komentarzy ogólnych Komitetu Praw Człowieka i Komitetu ds. Praw Osób Niepełnosprawnych, Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarnego 2016, Nr 7; *T. Rowiński*, Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym, Warszawa 1970; *M. Rzewuska*, Zaręczyny. Status narzeczonych w prawie cywilnym, Legalis 2019; *J. Sandorski*, Międzynarodowa ochrona małżeństwa, RPEiS 1986/3; *E. Skibińska* (oprac.), Powództwo o unieważnienie małżeństwa, MoP 2016, Nr 22; *T. Smyczyński*, Konstytucyjny charakter sporządzenia aktu małżeństwa konkordatowego, PiP 2006, Nr 3; *C. Sawicz*, Zwolnienie cudzoziemców od przedstawienia dowodu zdolności do zawarcia małżeństwa (w świetle orzecznictwa), ZNIBPS 1986, Nr 24; *T. Smyczyński*, Konstytucyjny charakter sporządzenia aktu małżeństwa konkordatowego. Dwugłos, PiP 2006, Nr 3; *T. Smyczyński*, Małżeństwo w świetle ustawodawstwa Rady Europy, PiP 1992, Nr 6; *T. Smyczyński*, Nowelizacja prawa małżeńskiego, PiP 1999, Nr 1; *T. Smyczyński*, Odpowiedzialność odszkodowawcza duchownego z powodu naruszenia prawa przy zawieraniu małżeństwa, RPEiS 2002, Nr 2; *T. Smyczyński*, Prawo rodzinne i opiekuńcze, Warszawa 2018; *T. Smyczyński*, Przeszkoda wieku zawarcia małżeństwa, w: *J. Krzywkowska, M. Różański* (red.), Rodzina w prawie. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Ryszardowi Szychmilerowi z okazji 65. rocznicy urodzin i 30-lecia pracy naukowej, Olsztyn 2013; *M. Sokołowski*, Legitymacja procesowa osób trzecich w sprawach o unieważnienie małżeństwa – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 13.10.2016 r. w sprawie C-294/15, E. Mikołajczyk przeciwko Czarnecy, EPS 2017, Nr 6; *T. Sokołowski*, Cele i funkcje zaświadczenia o stanie cywilnym a natura małżeństwa, KPP 2016, Nr 4; *T. Sokołowski*, Zastosowanie przepisów regulujących zawarcie małżeństwa „konkordatowego”, w: *P. Kasprzyk* (red.), Prawo rodzinne w Polsce i w Europie, Lublin 2005; *M. Sośniak, B. Walaszek, E. Wierzbowski*, Międzynarodowe prawo rodzinne, Wrocław–Warszawa 1969; *M. Stanior*, Błąd co do tożsamości jako przyczyna unieważnienia małżeństwa – uwagi de lege ferenda, Zeszyty Cywilistyczne

Lege Artis 2010, Nr 3; *J. Strzebinczyk*, Prawo rodzinne, Warszawa 2013; *J. Strzebińczyk*, Zawarcie małżeństwa wyznaniowego podlegającego prawu polskiemu, *Rej.* 1999, Nr 4; *C. Suchocki*, Możliwości i skutki zawarcia małżeństwa mimo istnienia przeszkód w prawie kanonicznym i polskim, *RNP* 1998, Nr 8; *A. Sylwestrzak*, Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych a unormowania kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, *AIS* 2014, Nr 6; *A. Szadok-Bratuń*, Uwagi w przedmiocie rejestracji małżeństwa w prawie świeckim i w prawie kanonicznym na tle Konkordatu z 1993 roku, w: *B. Czech* (red.), *Małżeństwo w prawie świeckim i w prawie kanonicznym*, Katowice 1996; *K. Szelągowska*, Udział duchownego oraz kierownika urzędu stanu cywilnego w procesie zawierania małżeństwa wyznaniowego (kanonicznego) ze skutkami cywilnymi, w: *I.A. Jaroszewska, G. Ćwikliński*, *Prawo małżeńskie i jego relacje z innymi gałęziami prawa*, Olsztyn 2017; *S. Szer*, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1966; *A. Szymusiak*, *Psychiatria sądowa i orzecznictwo*, w: *A. Bilikiewicz, W. Strzyżewski* (red.), *Psychiatria*, Warszawa 1992; *L. Świto, M. Tomkiewicz* (red.), *Favor matrimonii? Teoria i praktyka*, Olsztyn 2014; *L. Świto, M. Tomkiewicz*, *Zaświadczenie o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa w procedurze matrimonium per procura*, *SPW* 2018, Nr 21; *H. Trammer*, *Czy wada oświadczenia woli jest przyczyną nieważnienia małżeństwa*, *NP* 1966, Nr 1; *A. Tunia*, *Kierownik U.S.C. jako organ rejestracji stanu cywilnego*. Uwagi na tle art. 1 § 2 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, *Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego. Opinie i Analizy* 2018, Nr 32; *B. Walaszek*, *Instytucja zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika w polskim prawie prywatnym międzynarodowym i procesowym*, w: *Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, Warszawa–Wrocław 1967; *B. Walaszek*, *Przysposobienie w polskim prawie rodzinnym oraz w polskim prawie międzynarodowym prywatnym i procesowym (dokonanie i skutki)*, Warszawa 1966; *D. Walencik*, *Odmienność płci jako przesłanka konieczna zawarcia małżeństwa w prawie polskim i w prawie kanonicznym*, w: *A. Tunia* (red.), *Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie wymogów formy religijnej*, Lublin 2011; *M. Wojewoda*, *Zaświadczenie stwierdzające, że zgodnie z prawem polskim można zawrzeć małżeństwo – geneza, znaczenie praktyczne oraz zasady wydawania*, *Metryka* 2015, Nr 2; *A. Wolter*, *Zdolność osób fizycznych do działań prawnych*, *PN* 1947, Nr 2; *J. Wójcik*, *Charakter prawny sporządzenia aktu małżeństwa z art. 1 § 2 k.r.o. w perspektywie prawno-porównawczej*, *PS* 2016, Nr 7–8; *J. Wójcik*, *Zawity czy instrukcyjny charakter pięciodniowego terminu z art. 8 § 3 ustawy z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy – rozważania prawno-porównawcze*, *PS* 2016, Nr 5; *M. Zachariasiewicz*, *Klauzula porządku publicznego jako instrument ochrony materialnoprawnych interesów i wartości fori*, Warszawa 2018; *P. Zakrzewski*, *Model zawarcia małżeństwa w prawie polskim a oświadczenia mężczyzny i kobiety jednoczesnego zawarcia małżeństwa w trybie art. 1 § 2 KRO*, w: *A. Tunia* (red.) *Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie formy religijnej*, Lublin 2011; *Z. Zawadzka*, *Formy udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym*, *Prok. i Pr.* 2009, Nr 10; *A. Zielonacki*, *Zawarcie małżeństwa*, *Ossolineum* 1982; *A. Zonik*, *Formy zawarcia małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi*, *RNP* 2012, t. 22, Nr 2.

Art. 1. [Przesłanki zawarcia małżeństwa]

§ 1. Małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński.

§ 2. Małżeństwo zostaje również zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu i kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządzi akt małżeństwa. Gdy zostaną spełnione powyższe przesłanki, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia oświadczenia woli w obecności duchownego.

§ 3. Przepis paragrafu poprzedzającego stosuje się, jeżeli ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa regulująca stosunki między państwem a kościołem albo innym związkiem wyznaniowym przewiduje możliwość wywołania przez związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu tego kościoła albo innego związku wyznaniowego takich skutków, jakie pociąga za sobą zawarcie małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

§ 4. Mężczyzna i kobieta, będący obywatelami polskimi przebywającymi za granicą, mogą zawrzeć małżeństwo również przed polskim konsulem lub przed osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Małżeństwo jako instytucja prawna	1–3	1. Wątpliwości odnośnie do charakteru prawnego zawarcia małżeństwa . . .	21
1. Brak definicji małżeństwa	1	2. Swoisty charakter kontraktu małżeństwa	22
2. Małżeństwo a inne związki	2	VII. Zawarcie małżeństwa	23–40
3. Znaczenie odmienności płci	3	A. Uwagi ogólne	23–29
II. Konsekwencje przyjęcia heteroseksualnego modelu małżeństwa	4–7	1. Znaczenie art. 1 KRO	23
1. Moc zagranicznego dokumentu stanu cywilnego	4	2. Skuteczność zawarcia małżeństwa w świetle art. 1 KRO	24
2. Transkrypcja zagranicznego dokumentu	5	3. Forma zawarcia małżeństwa w świetle art. 1 KRO	25
3. Tryb transkrypcji	6	4. Znaczenie konkordatu	26
4. Odmowa transkrypcji	7	5. Małżeństwa wyznaniowe – katalog podmiotów dopuszczonych do celebrowania małżeństw ze skutkiem cywilnym	27
III. Konstytucyjna regulacja równości jednostek i niedyskryminacji oraz prawa do ochrony życia prywatnego i rodzinnego	8	6. Stanowiska upoważniające do przyjmowania oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński	28
1. Konstytucyjna regulacja dotycząca równości i niedyskryminacji	8	7. Stanowiska upoważniające do sporządzania zaświadczeń stanowiących podstawę do sporządzania aktu małżeństwa	29
IV. Równość i niedyskryminacja, prawo do zawarcia małżeństwa, do życia prywatnego i rodzinnego w kontekście międzynarodowym	9–14	B. Forma wyznaniowa	30–31
1. Regulacja PDPCz	9	1. Specyfika małżeństwa zawierane go w formie wyznaniowej	30
2. Regulacja zawarta w MPPOiP	10	2. Konstytucyjny charakter aktu małżeństwa	31
3. Regulacja zawarta w EKPCz	11	C. Forma konsularna	32–36
4. Regulacja zawarta w KPP UE	12	1. Międzynarodowe źródło kompetencji konsula	32
5. Brak nakazu legitymizacji związków jednopłciowych	13	2. Krajowe źródło kompetencji konsula	33
6. Prawo do życia prywatnego i rodzinnego	14	3. Procedura	34
V. Zasady rządzące małżeństwem	15–20	4. Dokumenty	35
1. Zasada odmiennego płci małżonków	15	5. Ograniczenia	36
2. Zasada monogamiczności małżeństwa	16	D. Obywatele polscy poza granicami RP	37–40
3. Zasada świeckości małżeństwa	17	1. Złożenie zapewnienia przed konsulem	37
4. Zasada trwałości małżeństwa	18	2. Zaświadczenie, że nupturient może zawrzeć małżeństwo	38
5. Zasada równouprawnienia małżonków	19	3. Treść zaświadczenia	39
6. Zasada swobody zawarcia małżeństwa	20	4. Termin ważności zaświadczenia	40
VI. Charakter prawny małżeństwa i jego zawarcia	21–22		

I. Małżeństwo jako instytucja prawna

- 1 1. Brak definicji małżeństwa.** Kodeks rodzinny rozpoczynają przepisy dotyczące małżeństwa, instytucji utożsamianej z początkiem tzw. rodziny nuklearnej, najmniejszej struktury rodzinnej, na którą składają się małżonkowie i ich dzieci. W kodeksie nie ma definicji legalnej małżeństwa, bardzo **ogólną definicję** zawiera art. 18 Konstytucji RP,

który mówi o związku kobiety i mężczyzny (zob. *J. Gajda*, w: SPP, t. 11, 2014, s. 71; *K. Pietrzykowski*, w: *K. Pietrzykowski*, Komentarz KRO, 2020, art. 1, Nb 1; odmiennie: *E. Kamarad*, Zawarcie małżeństwa, s. 57).

2. Małżeństwo a inne związki. Kodeks nie zawiera także przepisów regulujących funkcjonowanie innych związków, w pewnym stopniu zbliżonych do małżeństwa, nieodmiennie są one traktowane jako związki nieformalne. W doktrynie brak jest zgody co do tego, czy konstytucyjna regulacja małżeństwa wyłącza możliwość wprowadzenia przepisów rangi ustawowej ustanawiających reżim prawny takich związków, czy też nie stoi na przeszkodzie dla ich wprowadzenia, przy zachowaniu wysokiego, zagwarantowanego normą konstytucyjną, standardu ochrony małżeństwa. Wielokrotnie projektowane ustawy o związkach partnerskich nie znalazły wystarczającego poparcia parlamentarnego, choć związki nieformalne cieszą się popularnością w praktyce (por. *E. Łętowska*, *J. Woleński*, Instytucjonalizacja, s. 20–21).

„Małżeństwo (jako związek kobiety i mężczyzny) uzyskało w prawie krajowym RP odrębny status konstytucyjny zdeterminowany postanowieniami art. 18 Konstytucji” (wyr. TK z 11.5.2005 r., K 18/04, OTK-A 2005, Nr 5, poz. 49, pkt 16.6).

„Powyższy przepis [art. 18 Konstytucji RP] nie zabrania przy tym ustawodawcy, by ten mocą ustaw zwykłych zinstytucjonalizował status związków jednopłciowych lub też różnopłciowych, które z sobie wiadomych przyczyn nie chcą zawrzeć małżeństwa w jego tradycyjnym rozumieniu” (wyr. WSA w Warszawie z 8.1.2019 r., IV SA/Wa 2618/18, Legalis).

„Pod pojęciem małżonka, jakim posługuje się art. 67 ust. 1 pkt 4 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1440), a właściwie wdowy i wdowca, należy rozumieć osobę, której małżeństwo, będące stosunkiem prawnym, którego źródłem jest zawarcie małżeństwa, ustało na skutek śmierci współmałżonka. Wdową bądź wdowcem w rozumieniu powyższego przepisu nie jest zatem osoba, która małżeństwa nie zawarła, nawet jeśli pozostawała ze zmarłym ubezpieczonym w trwałej wspólnocie życiowej, bądź osoba, której małżeństwo ustało w wyniku orzeczenia rozwodu” (wyr. SA w Warszawie z 13.6.2014 r., III AUa 1237/13, Legalis).

„Konkubina nie może żądać zaliczenia do I grupy podatkowej po śmierci partnera, bez względu na przyczynę niesformalizowania związku” (wyr. NSA z 28.10.2016 r., II FSK 2835/14, Legalis).

„1. Stwierdza się, że odpowiednie przepisy regulaminu pracowniczego (Dz.Urz.UE L z 1968 r., Nr 56, s. 1) pozwalają zdefiniować określenie «konkubinat» jako wykazujące pewne podobieństwa z małżeństwem. Przepisy te nie wymagają, aby «konkubinat» mógł być traktowany na równi z małżeństwem. Niemniej, «konkubinatu» nie należy interpretować w ten sposób, że obejmuje on wyłącznie te związki, które zgodnie z prawem krajowym wywołują skutki podobne do skutków małżeństwa. 2. Wykładnia autonomiczna określenia «konkubinat» nie ma wpływu na wyłączną kompetencję państw członkowskich w dziedzinie stanu cywilnego osób oraz ustalania wiążących się z nim świadczeń. Ponieważ w istocie przedstawiona definicja odnosi się do pojęcia regulaminowego, jej zakres stosowania jest w sposób nieunikniony ograniczony ramami regulaminu pracowniczego. Reguluje ona wyłącznie przyznawanie pewnych przywilejów socjalnych, ustanowionych przez regulamin pracowniczy na rzecz urzędników lub innych pracowników Wspólnot Europejskich, i nie wywołuje żadnych skutków w państwach członkowskich, które mogą w sposób nieskrępowany wprowadzać systemy prawne związane z uznawaniem prawnym różnych form związków innych niż małżeństwa, zgodnie z dobrze utrwalonym orzecznictwem. 3. Wymóg istnienia związku dwóch osób powoduje w konsekwencji, że podobnie jak małżonek, partner «pozostający

w konkubinacie» z urzędnikiem, zgodnie z brzmieniem art. 72 regulaminu pracowniczego, lub jego «stały partner», mówiąc słowami motywu 8 rozporządzenia nr 723/2004 z 22.3.2004 r. zmieniającego Regulamin pracowniczy urzędników Wspólnot Europejskich i Warunki zatrudnienia innych pracowników Wspólnot Europejskich (Dz.Urz. UE L z 2004 r., Nr 124, s. 1), różni się w sposób zdecydowany od osób pozostających na utrzymaniu, czyli dzieci urzędnika i innych osób pozostających na jego utrzymaniu w rozumieniu przepisów art. 2 załącznika VII do regulaminu pracowniczego, których prawa gwarantują inne przepisy regulaminu pracowniczego, zwłaszcza art. 72 ust. 1 akapit pierwszy regulaminu pracowniczego” (wyr. TS z 5.10.2009 r., T-58/08, *Komisja Wspólnot Europejskich v. Anton Pieter Roodhuijen*, Legalis).

- 3 3. **Znaczenie odmienności płci.** Odmienność płci nupturientów stanowi **konstytutywny wyznacznik małżeństwa** – wynika to z regulacji konstytucyjnej, jak i z przepisów KRO. Na tym tle rodzi się pytanie, jak ma się on do konstytucyjnych i prawnomiędzynarodowych norm kreujących równouprawnienie, zakazujących dyskryminacji, względnie regulujących prawo do prywatności i życia rodzinnego, w kontekście tak możliwości zawierania małżeństw, jak i uznawania lub rejestracji (transkrypcji) małżeństw jednopłciowych zawartych za granicą.

II. Konsekwencje przyjęcia heteroseksualnego modelu małżeństwa

- 4 1. **Moc zagranicznego dokumentu stanu cywilnego.** Zagraniczny dokument stanu cywilnego ma w Polsce **taką samą moc dowodową**, jak dokument wystawiony przez USC. Wynika to z art. 3 PrASC, a także z art. 1138 KPC. Nie ma obowiązku ani konieczności sporządzenia polskiego aktu stanu cywilnego na jego podstawie. Czynność ta, czyli tzw. transkrypcja, jest obligatoryjna tylko wówczas, gdy obywatel polski, którego dotyczy zagraniczny dokument stanu cywilnego, posiada akt stanu cywilnego potwierdzający zdarzenia wcześniejsze, sporządzony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i żąda dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego lub ubiega się o polski dokument tożsamości lub nadanie numeru PESEL.
- 5 2. **Transkrypcja zagranicznego dokumentu.** Fakt posiadania zagranicznego dokumentu będącego wystarczającym dowodem zawarcia małżeństwa (lub innego zdarzenia podlegającego rejestracji, jak urodzenie lub zgon) nie wyklucza jego transkrypcji. Sposób jej dokonania i postępowanie regulują art 104–107 PrASC. Polega ona na **wiernym i literalnym przeniesieniu treści** zagranicznego dokumentu stanu cywilnego zarówno językowo, jak i formalnie, bez żadnej ingerencji w pisownię imion i nazwisk osób wskazanych w zagranicznym dokumencie stanu cywilnego. Podlegają jej tylko dokumenty, które spełniają cztery przesłanki: są w państwie wystawienia uznawane za dokumenty stanu cywilnego, mają moc dokumentów urzędowych, są wydane przez właściwy organ oraz nie budzą wątpliwości co do ich autentyczności. Wniosek o dokonanie transkrypcji składa osoba, która wykaże interes prawny w transkrypcji lub interes faktyczny w transkrypcji dokumentu potwierdzającego zgon, do wybranego przez siebie kierownika USC (lub konsula – wówczas konsul przesyła wniosek do kierownika urzędu stanu cywilnego wybranego przez wnioskodawcę).
- 6 3. **Tryb transkrypcji.** Artykuł 106 PrASC dotyczy transkrypcji zagranicznego dokumentu stanu cywilnego potwierdzającego zawarcie małżeństwa: Zgodnie z jego ust. 1 jeżeli nie zawiera on „zapisu o oświadczeniu małżonków w sprawie swojego nazwiska noszonego po zawarciu małżeństwa, małżonkowie mogą złożyć takie oświadczenia w składanym wniosku o transkrypcję albo w każdym czasie złożyć je do protokołu przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, który dokonał transkrypcji. W tym samym trybie małżonkowie mogą złożyć oświadczenie w sprawie nazwiska dzieci zrodzonych

z tego małżeństwa. 2. Jeżeli transkrypcji dokonuje się na wniosek jednego z małżonków, kierownik urzędu stanu cywilnego powiadamia o transkrypcji drugiego małżonka oraz informuje go o prawie do złożenia oświadczenia w sprawie nazwiska. 3. Jeżeli transkrypcji dokonano na wniosek osoby, której transkrybowany dokument nie dotyczy, kierownik urzędu stanu cywilnego informuje o transkrypcji osoby, których dokument dotyczy. Jeżeli transkrybowany dokument dotyczy małżonków, informuje ich również o prawie do złożenia oświadczeń w sprawie nazwiska lub oświadczeń w sprawie nazwiska dzieci. 4. Jeżeli wniosek o transkrypcję dokumentu stanu cywilnego potwierdzającego zawarcie małżeństwa został złożony do konsula, oświadczenia w sprawie nazwiska noszonego po zawarciu małżeństwa oraz oświadczenia w sprawie nazwiska dzieci zrodzonych z tego małżeństwa małżonkowie mogą zawrzeć w składanym wniosku o transkrypcję albo złożyć do protokołu przed konsulem przy składaniu wniosku o transkrypcję. 5. W przypadku złożenia przed konsulem do protokołu oświadczeń w sprawie nazwiska noszonego po zawarciu małżeństwa oraz oświadczenia w sprawie nazwiska dzieci zrodzonych z tego małżeństwa przy składaniu wniosku o transkrypcję protokół przyjęcia tych oświadczeń konsul dołącza do wniosku o dokonanie transkrypcji”.

4. **Odmowa transkrypcji** (art. 107 PrASC) wynikać może z **niespełnienia przez 7 dokument wskazanych w ustawie przesłanek** (czyli dokument w państwie wystawienia nie jest uznawany za dokument stanu cywilnego lub nie ma mocy dokumentu urzędowego, lub nie został wydany przez właściwy organ, lub budzi wątpliwości co do swojej autentyczności), a także z faktu, że **potwierdza on zdarzenie inne niż urodzenie, małżeństwo lub zgon**, lub że **powstał w wyniku transkrypcji w państwie innym niż państwo zdarzenia**. W końcu może być konsekwencją uznania, że **transkrypcja byłaby sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej**. Jak wynika z orzecznictwa, w tej ostatniej kategorii mieszczą się akty małżeństw osób tej samej płci, zawartych za granicą.

„1. Transkrypcja aktu małżeństwa zawartego między osobami tej samej płci nie jest możliwa z uwagi na sprzeczność z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (art. 107 pkt 3 PrASC w zw. z art. 18 Konstytucji RP w zw. z art. 1 KRO). 2. Tam gdzie prawo krajowe wskazuje na przesłankę trwałego wspólnego pożycia (oczywiście zarówno w odniesieniu do uprawnień, jak i do obowiązków), w świetle konstytucyjnej zasady równości (art. 32 Konstytucji), nie ma podstaw do różnicowania praw i obowiązków z uwagi na płeć czy orientację seksualną konkubentów. Natomiast instytucja małżeństwa, zgodnie z wolą wyrażoną w referendum konstytucyjnym przeprowadzonym zgodnie z regułami państwa demokratycznego, została przewidziana wyłącznie dla związku kobiety i mężczyzny (art. 18 Konstytucji RP). Zmiana tej podstawowej zasady konstytucyjnej może nastąpić wyłącznie w drodze zmiany Konstytucji RP (na co zwrócił uwagę m.in. TK w powołanym wyżej wyroku z 11.5.2005 r.)” (wyr. WSA w Warszawie z 18.9.2019 r., IV SA/Wa 1638/19, Legalis; zob. wyr. WSA w Warszawie z 25.1.2019 r., IV SA/Wa 2717/18, Legalis).

„W polskim ustawodawstwie jedyną formą uznania relacji dwojga ludzi, między którymi istnieje więź uczuciowa, fizyczna i gospodarcza jest małżeństwo w rozumieniu art. 1 § 1 KRO. Akt małżeństwa, jako jeden z trzech możliwych do wydania w polskim systemie prawnym aktów stanu cywilnego zgodnie z art. 2 ust. 3 PrASC stanowi natomiast wyłączny dowód zawarcia prawnie uznawanego w Polsce związku. Zapewniając możliwość zawarcia związku małżeńskiego tylko osobom różnej płci, polski ustawodawca przewidział dalsze tego konsekwencje w ramach m.in. prawa rodzinnego (m.in. małżeńskie ustroje majątkowe – dział III KRO, opieka nad małoletnim – art. 146 KRO) i spadkowego (dziedziczenie – art. 931 § 1 KC), rezerwując te instytucje tylko dla małżonków w rozumieniu art. 1 § 1 KRO. Wprowadzenie na podstawie decyzji

administracyjnej do polskiego porządku prawnego transkrybowanego aktu małżeństwa osób tej samej płci mogłoby rodzić pytania o możliwość stosowania wymienionych instytucji prawa cywilnego w odniesieniu do tego związku. Jakkolwiek za dopuszczalną należy uznać tzw. prawotwórczą wykładnię prawa stosowaną przez sądy, to jednak w przypadku, gdy wykładnia twórcza przepisów prawnych nie znajduje legitymacji w akceptowanych dyrektywach wykładni, stanowi ona niedopuszczalną wykładnię *contra legem*” (wyr. NSA z 22.6.2021 r., II OSK 2608/19, Legalis).

„W świetle prawa obowiązującego w Polsce małżeństwa jedнопłciowe są niedopuszczalne, zatem zagraniczny akt małżeństwa może zostać przeniesiony do rejestru stanu cywilnego w drodze transkrypcji jedynie wówczas, gdy wskazuje jako małżonków mężczyznę i kobietę” (wyr. NSA z 28.2.2018 r., II OSK 1112/16, Legalis).

III. Konstytucyjna regulacja równości jednostek i niedyskryminacji oraz prawa do ochrony życia prywatnego i rodzinnego

8 1. Konstytucyjna regulacja dotycząca równości i niedyskryminacji. W Konstytucji RP materię równości i niedyskryminacji regulują przepisy **art. 32 i 33**, z czego pierwszy odnosi się do powszechnej równości wobec prawa (ust. 1), przysługującego wszystkim równego traktowania przez władze publiczne (ust. 2) oraz do zakazu dyskryminacji kogokolwiek w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny (ust. 3). Z kolei art. 33 został poświęcony kobietom i mężczyznom, którzy to w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym (ust. 1). W szczególności mają równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń (ust. 2).

„Trybunał Konstytucyjny (...) postanawia: nadać skardze konstytucyjnej dalszy bieg. W skardze konstytucyjnej, wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 30.4.2018 r. (data nadania). B.H. i M.S. (dalej: skarżące) wystąpiły o stwierdzenie, że art. 1 § 1 KRO w zakresie, w jakim «nie umożliwia zawarcia małżeństwa przez dwie osoby tej samej płci, a co najmniej nie przewiduje jakiegokolwiek formy prawnej instytucjonalizacji związków tworzonych przez osoby tej samej płci» jest niezgodny z art. 47 w zw. z art. 31 ust. 3, w zw. z art. 32 ust. 1 i 2 oraz art. 30 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej” (post. TK z 18.12.2018 r., Ts 73/18, Legalis). Artykuł 30 Konstytucji RP brzmi: „Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”, natomiast art. 47: „Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”. Zob. post. TK z: 14.11.2018 r. Ts 105/18; z 20.6.2017 r., Ts 69/17; z 20.6.2017 r., Ts 36/17; z 20.6.2017 r., Ts 66/17; z 13.6.2017 r., Ts 1/17 .

„Przyjęcie stanowiska, że ustrojodawca wskazał w Konstytucji odmienną płci jako konstytutywny wyznacznik małżeństwa znajduje ponadto uzasadnienie w art. 1 KRO, w którym ustawodawca określił przesłanki zawarcia małżeństwa. Przepis ten, realizując zasadę wyrażoną w art. 18 Konstytucji, jednoznacznie wskazuje, że jedynie kobieta i mężczyzna mogą zawrzeć związek małżeński. Wskazuje to na wolę i konsekwencję ustawodawcy w określeniu małżeństwa, jedynie jako związku kobiety i mężczyzny. Podkreślenia przy tym wymaga, że treść tego przepisu nigdy nie była skarżona przed Trybunałem Konstytucyjnym, jako sprzeczna z art. 18 Konstytucji. Również Sąd Apelacyjny nie ma wątpliwości, że art. 1 KRO jest zgodny z art. 18 Konstytucji” (post. SA w Katowicach z 13.6.2017 r., V ACz 495/17, Legalis).

IV. Równość i niedyskryminacja, prawo do zawarcia małżeństwa, do życia prywatnego i rodzinnego w kontekście międzynarodowym

1. Regulacja PDPCz. W preambule do Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 10.12.1948 r. uznano, że równe i niezbywalne prawa wszystkich członków rodziny ludzkiej obok przyrodzonej godności stanowią podstawę wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie. W dalszej jej części proklamowano wrodzoną wolność i równość w godności i prawach każdej jednostki (art. 1), jej uprawnienie do korzystania ze wszystkich praw i wolności ogłoszonych w PDPCz bez jakiegokolwiek różnicy, zwłaszcza ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne lub jakiegokolwiek inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie lub jakąkolwiek inną sytuację (art. 2), równość każdego wobec prawa i uprawnienie do równej ochrony przed jakąkolwiek dyskryminacją (art. 7), niemożność arbitralnego wkraczania w życie prywatne i rodzinę jednostki (art. 12). Artykuł 16 w całości poświęcono małżeństwu i rodzinie. W jego świetle pełnoletni mężczyźni i kobiety, bez jakichkolwiek ograniczeń ze względu na rasę, narodowość lub religię, mają prawo do zawierania związku małżeńskiego i zakładania rodziny. Korzystają oni z równych praw co do zawierania małżeństwa, w czasie jego trwania i po jego rozwiązaniu. Małżeństwo może być zawarte wyłącznie na podstawie dobrowolnej i pełnej zgody przyszłych małżonków. Rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczeństwa oraz jest uprawniona do ochrony ze strony społeczeństwa i państwa. Deklaracja, pierwotnie traktowana jako niewiążący dokument międzynarodowy, traktowana jest obecnie jako niezmiernie istotny element międzynarodowego porządku prawnego, zawierający normy o charakterze zwyczajowym.

2. Regulacja zawarta w MPPOiP. Inne, wiążące Polskę konwencje międzynarodowe zawierają rozwiązania podobne. W art. 17 MPPOiP zakazano samowolnej lub bezprawnej ingerencji w życie prywatne i rodzinne jednostki. Artykuł 23 został poświęcony ochronie rodziny, w tym w dużej mierze małżeństwu: „1. Rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczeństwa i ma prawo do ochrony ze strony społeczeństwa i Państwa. 2. Uznaje się prawo mężczyzn i kobiet w wieku małżeńskim do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny. 3. Żaden związek małżeński nie może być zawarty bez swobodnie wyrażonej i pełnej zgody przyszłych małżonków. 4. Państwa-Strony niniejszego Paktu podejmą odpowiednie kroki w celu zapewnienia równych praw i obowiązków małżonków w odniesieniu do zawarcia małżeństwa, podczas jego trwania i przy jego rozwiązaniu. W przypadku rozwiązania małżeństwa należy podjąć środki w celu zapewnienia dzieciom niezbędnej ochrony”. Ponadto w art. 26 przyjęto równość każdej osoby wobec prawa i uprawnienie bez żadnej dyskryminacji do jednakowej ochrony prawnej. Jakakolwiek dyskryminacja w tym zakresie powinna być ustawowo zakazana oraz powinna być zagwarantowana przez ustawę równa dla wszystkich i skuteczna ochrona przed dyskryminacją z takich względów, jak: rasa, kolor skóry, płeć, język, religia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuacja majątkowa, urodzenie lub jakiegokolwiek inne okoliczności.

3. Regulacja zawarta w EKPCz. Według art. 14 EKOPCz, korzystanie z praw i wolności wymienionych w konwencji (w tym wskazane w art. 12 prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa, przysługujące każdemu mężczyźnie i kobiecie w wieku małżeńskim i w art. 8 prawo każdej osoby do poszanowania jej życia prywatnego i rodzinnego, do ingerowania w które upoważnia wystąpienie przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku

i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób) powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.

12 4. Regulacja zawarta w KPP UE. Również w KPP UE umieszczone zostały postanowienia dotyczące równości wobec prawa (art. 20), niedyskryminacji (zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, a w zakresie zastosowania Traktatów i bez uszczerbku dla ich postanowień szczególnych zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na przynależność państwową (art. 21) i równości kobiet i mężczyzn (art. 23). Ponadto zagwarantowano poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego (art. 7) i prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny – zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tych praw (art. 9).

13 5. Brak nakazu legitymizacji związków jedнопłciowych. Żaden z aktów prawa międzynarodowego obowiązujących w Polsce nie nakazuje legalizacji małżeństw jedнопłciowych ani umożliwienia parom jedнопłciowym zawierania związków lub małżeństw. Jednakże orzecznictwo międzynarodowe, powstałe głównie na gruncie EKPC, wskazuje na konieczność zapewnienia minimalnych norm ochronnych w sytuacjach, gdy taki związek został zawarty za granicą, a także zachowania właściwej równowagi między konkurującymi ze sobą interesami jednostki i społeczności jako całości.

„Trybunał uznaje, że na gruncie EKPCz Umawiające się Państwa nie są zobowiązane do wprowadzenia regulacji zapewniających parom jedнопłciowym zawarcie małżeństwa. Niemniej jednak, jeżeli małżeństwo obywateli danego państwa zostaje zawarte w sposób zgodny z prawem za granicą tego państwa, to nie spełnia wymogów art. 8 EKPCz sytuacja, w której państwo nie zapewnia minimalnych norm ochrony takich małżeństw, jako że nie można odmówić im na gruncie Konwencji statusu «rodziny». Nie jest dopuszczalne istnienie luki prawnej w tym zakresie powodującej brak jakiegokolwiek uregulowania sytuacji prawnej takich związków” (wyr. ETPC z 14.12.2017 r., 26431/12, *Orlandi i in. v. Włochy*, *Legalis*).

„1. Trybunał przypomina, że zgodnie z jego orzecznictwem uznał już, że pary osób tej samej płci są tak samo zdolne jak pary osób różnej płci do nawiązywania stabilnych, zaangażowanych związków oraz że znajdują się w sytuacji odpowiednio podobnej do par osób różnej płci, jeśli chodzi o ich potrzebę prawnego uznania i ochrony ich związku. Trybunał uznaje, że pary osób tej samej płci potrzebują prawnego uznania i ochrony ich związku. 2. W kontekście art. 8 EKPCz Trybunał wskazuje, że przy ocenie pozytywnych zobowiązań państwa należy mieć na uwadze właściwą równowagę, jaką należy zachować między konkurującymi ze sobą interesami jednostki i społeczności jako całości” (wyr. ETPC z 21.7.2015 r., 18766/11, *Oliari i in. v. Włochy*, *Legalis*).

„Mimo iż podstawowym przedmiotem art. 8 EKPCz jest ochrona jednostek przed arbitralną ingerencją ze strony organów władzy publicznej, artykuł ten może także nakładać na państwo pewne pozytywne obowiązki w postaci zapewnienia skutecznego poszanowania praw chronionych przez art. 8. Obowiązki te mogą obejmować przyjęcie środków mających na celu zabezpieczenie poszanowania dla życia prywatnego lub rodzinnego nawet w sferach relacji pomiędzy samymi osobami prywatnymi, w tym pozytywne obowiązki w zakresie ustanowienia ram prawnych gwarantujących skuteczne poszanowanie praw wskazanych w art. 8 Konwencji. Pojęcie «poszanowania» nie jest

ściśle zdefiniowane, zwłaszcza w przypadku takich obowiązków pozytywnych: mając na względzie różnorodność istniejących w Układających się Państwach praktyk i sytuacji, wymogi tego pojęcia będą się znacząco pomiędzy sobą różniły w zależności od przypadku. Niemniej jednak, pewne czynniki zostały uznane za istotne dla oceny treści tychże pozytywnych obowiązków spoczywających na państwach. Znaczenie w niniejszej sprawie ma wpływ na skarżącą sytuację, w której zachodzi rozbieżność pomiędzy rzeczywistością społeczną i prawem. Inne czynniki dotyczą wpływu przedmiotowego obowiązku pozytywnego na zainteresowane państwo. Pytaniem, które się w tym miejscu pojawia, jest to, czy odnośny obowiązek jest wąski i precyzyjny, czy szeroki i nieokreślony, a także to, jaki jest zakres wszelkich obciążeń, które obowiązek taki nałożyłby na państwo. Zasady znajdujące zastosowanie do pozytywnych i negatywnych obowiązków spoczywających na państwie na mocy Konwencji są podobne. Należy mieć na względzie sprawiedliwą równowagę, która musi zostać zachowana pomiędzy konkurującymi interesami jednostki i społeczeństwa jako takiego, przy czym cele wskazane w ustępie drugim art. 8 mają określone znaczenie. Przy wykonywaniu swego pozytywnego zobowiązania z art. 8 państwa cieszą się pewnym marginesem uznania. Określając szerokość tego marginesu, trzeba wziąć pod wagę wiele czynników. W kontekście «życia prywatnego» Trybunał stwierdzał, iż wówczas, gdy sprawa dotyczy szczególnie ważnego aspektu egzystencji lub tożsamości osoby, dozwolony państwu margines zostanie ograniczony. Jeżeli chodzi o związki jedнопłciowe, Trybunał wskazywał już, iż są one zdolne do zawarcia stałego związku tak samo jak pary jedнопłciowe. Związki jedнопłciowe znajdują się w istotnie podobnym położeniu do par różнопłciowych, jeżeli chodzi o potrzebę formalnego uznania i ochrony prawnej takiego związku. Należy przypomnieć, iż art. 8 Konwencji chroni prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Nie nakłada on bezpośrednio na Układające się Państwa obowiązku formalnego uznania związków jedнопłciowych. Oznacza on jednakże, iż istnieje potrzeba zachowania sprawiedliwej równowagi pomiędzy konkurencyjnymi interesami par jedнопłciowych a interesami całego społeczeństwa. Po zidentyfikowaniu interesów skarżących, Trybunał musi zważyć je w stosunku do interesów społeczeństwa. Zważywszy na charakter niniejszej skargi, do Trybunału należy zatem rozstrzygnięcie, czy Rosja, w chwili prowadzenia przez Trybunał tej analizy, nie wywiązała się z pozytywnego obowiązku zapewnienia prawa skarżących do poszanowania ich życia prywatnego i rodzinnego, zwłaszcza poprzez zapewnienie ram prawnych pozwalających im na uznanie i ochronę ich związku w prawie krajowym. Trzeba wskazać, iż skarżące tak jak inne pary jedнопłciowe mogą w świetle prawa mieszkać ze sobą i założyć rodzinę. Nie mają jednak żadnej możliwości uznania swego związku przez prawo. Prawo krajowe przewiduje wyłącznie jedną formę związku rodzinnego – małżeństwo różнопłciowe. Trzeba wskazać na twierdzenie skarżących, zgodnie z którym bez formalnego uznania związki jedнопłciowe nie mogą brać udziału w programach mieszkaniowych lub pomocowych, nie mogą odwiedzać swych partnerów w szpitalu, są pozbawione gwarancji w postępowaniu karnym (prawo do odmowy złożenia zeznań na szkodę partnera), oraz praw do dziedziczenia majątku po zmarłym partnerze. Sytuacja ta stwarza konflikt pomiędzy rzeczywistością społeczną skarżących, które żyją w stałym związku opartym na wzajemnym uczuciu, a prawem, które odmawia ochrony najbardziej podstawowych «potrzeb» pojawiających się w kontekście par jedнопłciowych. Taki konflikt może skutkować poważnymi codziennymi utrudnieniami dla par jedнопłciowych. Trybunał zważy na argument rządu, zgodnie z którym większość Rosjan nie popiera związków jedнопłciowych. Prawdą jest, iż powszechne odczucia mogą odgrywać pewną rolę w ocenie Trybunału, jeżeli chodzi o uzasadnienie opierające się na przesłankach moralności społecznej. Zachodzi jednak poważna różnica pomiędzy uwzględnieniem powszechnego

[Przejdź do księgarni →](#)